

Anons konferencyjny

Konferencja naukowa pt.

Prasa krakowska w 100. rocznicę odzyskania niepodległości

Kraków, 15-16 listopada 2018

Celem dwudniowej konferencji jest prezentacja stanu badań medioznawczych oraz refleksja nad procesem kształtowania się nowoczesnej świadomości narodowej i państwowej przed i po odzyskaniu niepodległości na łamach prasy krakowskiej oraz szerzej – ogólnopolskiej. Chcemy wskazać te elementy tradycji narodowej, które wpłynęły na kształtowanie się postaw patriotycznych i świadomość polityczną pokoleń Polaków. Szczególnie ważne było w tym czasie wzmacnianie wspólnoty obywatelskiej, kulturalnej i politycznej Rzeczypospolitej poprzez dialog najwybitniejszych polskich publicystów, prasoznawców, językoznawców, filologów, literaturoznawców, historyków, politologów, działaczy społecznych, medioznawców i kulturoznawców, którzy o drogach do niepodległości pisali na łamach prasy lub prezentowali je w różnego typu dokumentach, drukach ulotnych oraz przekazach ikonicznych (np. fotografiach i ilustracjach).

W 100-lecie niepodległości chcemy omówić rolę prasy w procesie odrodzenia się państwa polskiego oraz jej sukcesów w okresie II Rzeczypospolitej w sferze wzmacniania patriotyzmu, kreowania postaw państwowych, integracji i tworzenia poczucia wspólnoty narodowej Polaków. Problematyka ta będzie podejmowana również – poza kontekstem treści – z innych perspektyw: regulacyjnej (prawnej i etycznej), ekonomicznej oraz instytucjonalnej.

Organizatorzy konferencji zapraszają autorów badań nad rolą prasy, a także ogólnopolskich i regionalnych instytucji prasowych w kształtowaniu i umacnianiu idei niepodległej Polski. Dyskutowany będzie wpływ prasy, zarówno dzienników, jak i czasopism, takich jak „Kraj”, „Kurier Krakowski”, „Goniec Krakowski”, „Gwiazdka Krakowska” (przemianowana na „Gazetę Krakowską”) oraz wielu innych, na odrodzenie naszej Ojczyzny w 1918 roku. Szczególną misję miały w tym dziele – a to ze względu na imponujące wówczas nakłady i czytelnictwo – konserwatywny „Czas”, stańczykowski „Przegląd Polski” oraz katolickie „Przegląd Powszechny” i „Polak – Katolik”.

W opisywanym okresie nastąpił rozkwit prasy w Polsce. Był to bowiem czas burzliwej walki ideowej i ścierających się odmiennych wizji odrodzonej Polski. Wzrostowi liczby tytułów sprzyjała pogłębiająca się polaryzacja polityczna prasy – od założonej przez Adama Asnyka „Nowej Reformy”, poprzez socjalistyczny „Naprzód”, aż do związanego z Kurią Biskupią „Głosu Narodu” czy chłopskiego „Prawa Ludu”. Równocześnie rozkwit życia artystycznego, teatralnego i literackiego, hołdującego ideom modernizmu w jego rozległej skali od impresjonizmu i symbolizmu po secesję i stylizowaną ludowość – ożywczo rozwinął publicystykę kulturalną i narodową, by wspomnieć chociażby znakomicie redagowane krakowskie „Życie”.

Szczególną rolę w kształtowaniu się idei niepodległościowych odegrała dbałość o język polski na łamach prasy. Temu problemowi chcemy poświęcić szczególną uwagę, bowiem troska o staranność i poprawność językową oraz popularyzowanie wzorowego stylu dziennikarskiego stanowiły ważne fundamenty wiary w niepodległą Polskę.

W tym okresie Kraków stanowi miejsce wyjątkowe na prasowej mapie Polski i Europy. To właśnie pod Wawelem rozwija się wówczas nowoczesny koncern prasowy Mariana Dąbrowskiego, a jego „Ilustrowany Kurier Codzienny” – powołany do życia z końcem 1910 roku – bardzo szybko stał się popularnym, a przez to bardzo wpływowym dziennikiem. Wkrótce imperium medialne „krakowskiego Hearsta” wchłonęło inne tytuły – np. „Nowiny” i „Ilustrację Polską” – kładąc podwaliny pod

największy w Polsce Odrodzonej koncern prasowy, z którym współpracowali wybitni publicyści i literaci tego okresu. Krakowski IKC wprowadził na ogólnopolski rynek czytelniczy bardzo poczytne tytuły, takie jak „Światowid”, „Na Szerokim Świecie”, „As” i kilka innych tygodników. A zatem to Kraków w 20-leciu międzywojennym – na co miał wpływ sukces koncernu Dąbrowskiego – był ważnym centrum wydawniczym Polski Odrodzonej, które dysponowało najbogatszym w kraju serwisem informacyjnym i rozpowszechniało w masowej skali tytuły prasowe charakteryzujące się wszechstronnością i bogatą szatą ilustracyjną (np. „Światowid”). Było to możliwe dzięki wykorzystaniu najnowocześniejszych rozwiązań technologicznych (wkłślódruk, offset, chemigrafia, stereotypia). Wydawnictwo IKC miało przemożny wpływ na kształtowanie się postaw patriotycznych Polaków, aczkolwiek w Krakowie wielką rolę opiniotwórczą odgrywały w tym czasie także inne tytuły, jak np. „Naprzód” i „Piast” oraz poważne periodyki ogólnokulturalne, jak „Przegląd Współczesny” (od 1922 do 1934 roku w Krakowie) czy nieoceniony „Przegląd Powszechny”.

Niezmiernie istotnym problemem, któremu chcemy poświęcić szczególną uwagę jest wpływ sytuacji ideowej, politycznej czy też światopoglądowej autorów publikacji na kształt prasowego dyskursu niepodległościowego i jego zależność bądź niezależność od partykularnych interesów lub uwarunkowań osiągnięcia doraźnych i na ogół krótkotrwałych celów.

Ważnym aspektem konferencji będzie przedstawienie problematyki niepodległości Polski w prasie katolickiej, np. na łamach pisma „Polak-Katolik” czy w prasie parafialnej. Cel ten chcemy osiągnąć dzięki przychylności Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II i przy wykorzystaniu zbiorów kurii krakowskiej.

W części „Fotografia ojczyzna w 100-lecie niepodległości Polski” chcemy przypomnieć pasjonatom fotografii, że oprócz wiedzy teoretycznej czy kwalifikacji warsztatowych trzeba przede wszystkim fotografować sercem. Nawiązując do tej idei, pragniemy, aby sesja ta przyczyniła się do wzmocnienia wspólnotowej tożsamości Polaków. Dlatego też liczymy, że wśród referatów wygłoszonych w czasie konferencji znajdą się i takie, których autorzy zaprezentują rolę fotografii prasowej w procesie

kształtowania tożsamości i wspólnoty historycznej oraz kulturowej Polaków, przybliżą problematykę fotografii reporterskiej, społecznej i dokumentalnej jako środka ekspresji patriotyzmu, przypomną o pięknie pejzażu polskiego w fotografii prasowej (przestrzeni miejskiej w fotografii ulicznej czy fotografii krajobrazowej), a także wykażą wagę dokumentu osobowego – zwłaszcza portretów wybitnych Polaków – dla umacniania idei niepodległej Polski.

Podczas konferencji zostanie zorganizowane spotkanie zatytułowane „Wojna a niepodległość – reportaże wojenne oraz ich rola w kształtowaniu patriotyzmu i idei niepodległościowych”.

Planujemy także wykonanie zadań szczegółowych o charakterze badawczym i edukacyjnym. We współpracy z Archiwum Nauki PAN i PAU oraz Biblioteką Jagiellońską planujemy zorganizowanie wystawy prezentującej obraz odrodzonej Rzeczypospolitej na łamach prasy. Zostaną zaprezentowane artykuły oraz strony czasopism zawierające opisy najważniejszych wydarzeń, a także dokumenty i fotografie osób zasłużonych w dziele wznoszenia zrębów niepodległej Polski.

Dyskurs prasowy o odradzającej się Rzeczypospolitej, a następnie umacniającym się, choć nieustannie zagrożonym państwie polskim można opisywać i badać w kilku fundamentalnych obszarach, które chcemy uczynić przedmiotem szczególnej refleksji podczas konferencji, grupując je w trzech sesjach tematycznych.

Sesja 1

KULTURA POLSKA JAKO PARADYGMAT SYMBOLICZNY ŻYCIA ZBIOROWEGO POLAKÓW. ZIEMIA OJCZYSTA JAKO UŚWIADOMIONA WARTOŚĆ

- Językowe, tekstowe i dyskursywne obrazy niepodległości Polski w prasie polskiej XIX i XX stulecia.
- Metaforyzacja „polskości” w gazetach, czasopismach i literaturze.
- Język ojczysty na łamach prasy jako fundament narodowej identyfikacji.
- Kultura polska w prasie jako paradygmat symboliczny życia zbiorowego.
- Miejsce Polski i Polaków w literackich modelach odwzorowania świata.
- Krakowskie media w XXI wieku wobec 100. rocznicy odzyskania niepodległości.
- Geografia, demografia, etniczność – terminologia i konceptualizacja polskiego toposu niepodległościowego na łamach prasy.
- Polska „małych ojczyzn” – rola prasy lokalnej, a zwłaszcza parafialnej we wzmacnianiu poczucia identyfikacji narodowej i polskiego patriotyzmu.
- Idea „fotografii ojczystej” Jana Bułhaka 100 lat później.
- Pejzaż polski w fotografii: przestrzeń miejska w fotografii ulicznej oraz fotografia krajobrazowa.

Sesja 2

KONCEPTUALIZACJE POLSKIEJ HISTORII, JĘZYKA I TRADYCJI. SYMBOLICZNE PRZEOBRAŻENIA CECH NARODU POLSKIEGO

- Prasa i historiografia. Prasa jako źródło wiedzy historycznej.
- Głos polskiej prasy w międzynarodowych debatach o przeszłości narodów Europy.
- Polskie czasopiśmiennictwo a rozpowszechnianie wspólnej historii w podzielonym narodzie.
- Współczesna ocena mediatyzacji przeszłości z perspektywy współczesnej historiografii.
- Rzeczpospolita w ponadnarodowej historii Europy i świata z perspektywy prasy.
- Medialny obraz szans i zagrożeń dla odradzającej się Polski u końca *belle époque* i w nowym stuleciu.
- W stronę patriotyzmu. Prasowa krytyka lojalizmu wobec zaborców i walka z kosmopolityzmem.
- Prasa polska jako czynnik kształtowania nowoczesnego poczucia „polskości”.
- Fotografia reporterska, społeczna i dokumentalna jako środek ekspresji patriotyzmu.
- Wojna a niepodległość – reportaże wojenne i ich rola w kształtowaniu patriotyzmu.
- Wizerunek Polaków na tle innych nacji w prasie polskiej i zagranicznej w przededniu odzyskania niepodległości i w następnych latach.
- Mitologizacja „polskości” w przeszłości i współcześnie na łamach prasy i w mediach.
- Pamięć zbiorowa i tożsamość Polaków w medialnych reprezentacjach.
- „Naród na wsi”. Rola prasy w Galicji (na tle innych zaborów) w krzewieniu świadomości narodowej wśród ludności chłopskiej jako warunku odzyskania i utrzymania niepodległości państwowej.
- Portret jako dokument historyczny: obrazy wybitnych Polaków i zwykłych obywateli.
- Rola fotografii prasowej w kształtowaniu poczucia wspólnoty: historia, kultura, tożsamość Polaków.

Sesja 3

WARTOŚCI POLSKIE. POLSKA JAKO WARTOŚĆ

- Narracje polityczne w prasie – ideologie, doktryny, programy polityczne dla Odrodzonej Rzeczypospolitej na łamach gazet i czasopism.
- Prasa polityczna i partyjna w II RP i jej strategię kreowania partycypacji obywatelskiej.
- Między mitologizacją a krytyką: przeszłość – teraźniejszość – przyszłość Polski piórem publicystów prasowych.
- Dyskurs o niepodległości Polski w prasie katolickiej, np. na łamach „Polaka-Katolika” i w innych tytułach parafialnych.
- Projekt nowoczesnego państwa: droga do konsolidacji terytorialnej, umacnianie granic.
- Wartości polskie i Polska jako wartość na łamach gazet i czasopism. Między patriotyzmem „heroicznym” i „romantycznym” (rozumianym jako gotowość do walki i umierania dla kraju) a „pozytywistycznym” życia i pracy dla ojczyzny.
- Wartości chrześcijańskie jako znak narodowej i kulturowej identyfikacji Polaków.
- Współczesne media wobec XIX-wiecznego romantycznego paradygmatu wspólnotowego Polaków.
- Dyskursy o rodzinie jako ostoi polskości we wrogim otoczeniu społecznym i politycznym.
- Polska na ścieżce zmian: medialne obrazy wielkich projektów reformatorskich II Rzeczypospolitej.
- Świat wobec Polski. Polska wobec świata – aksjologiczna struktura rzeczywistości na łamach prasy.

KOMITET NAUKOWY KONFERENCJI

Prof. dr hab. Janusz Adamowski,
Uniwersytet Warszawski

Prof. dr hab. Leszek Bednarczuk,
Polska Akademia Umiejętności

Prof. dr hab. Ireneusz Bobrowski,
Uniwersytet Jagielloński

Prof. dr hab. Jerzy Bralczyk,
Uniwersytet Warszawski

Prof. dr hab. Krystyna Doktorowicz,
Uniwersytet Śląski w Katowicach

Prof. dr hab. Michał Drożdż,
*Uniwersytet Papieski Jana Pawła II
w Krakowie – przewodniczący*

Prof. dr hab. Antoni Dudek,
*Uniwersytet Kardynała Stefana
Wyszyńskiego w Warszawie*

Prof. dr hab. Ignacy Fiut,
*Akademia Górniczo-Hutnicza
w Krakowie*

Prof. dr hab. Wiesław Godzic,
*SWPS Uniwersytet
Humanistycznospołeczny*

Dr hab. Agnieszka Hess,
Uniwersytet Jagielloński

Prof. dr hab. Iwona Hofman,
*Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
w Lublinie*

Prof. dr hab. Marek Jachimowski,
Uniwersytet Śląski w Katowicach

Prof. dr hab. Jerzy Jastrzębski,
*Uniwersytet Papieski Jana Pawła II
w Krakowie*

Prof. dr hab. Andrzej Kaliszewski,
Uniwersytet Jagielloński

Prof. dr hab. Andrzej Kastory,
Polska Akademia Umiejętności

Prof. dr hab. Maciej Kawka,
Uniwersytet Jagielloński

Prof. dr hab. Stanisław Kilian,
*Uniwersytet Pedagogiczny
im. Komisji Edukacji Narodowej
w Krakowie*

Prof. dr hab. inż. Andrzej Kozera,
*Uniwersytet Pedagogiczny
im. Komisji Edukacji Narodowej
w Krakowie – wiceprzewodniczący*

Prof. dr hab. Maria Wojtak,
*Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
w Lublinie*

Prof. dr hab. Grażyna Wrona,
*Uniwersytet Pedagogiczny
im. Komisji Edukacji Narodowej
w Krakowie*

Prof. dr hab.
Kazimierz Wolny-Zmorzyński,
*Uniwersytet Papieski Jana Pawła II
w Krakowie*

Polska Akademia Umiejętności
Komisja Medioznawcza
31-016 Kraków, ul. Sławkowska 17

KOMITET ORGANIZACYJNY KONFERENCJI

Dr Klaudia Cymanow-Sosin – sekretarz ds. komunikacji

Dr hab. Mirella Korzeniewska-Wiszniewska
– kurator wystawy „Prasa dla Niepodległej”

Dr Paweł Płaneta – sekretarz konferencji

Dr Wojciech Prażuch – sekretarz ds. wydawniczych

Z najserdeczniejszymi wyrazami i pozdrowieniami

prof. dr hab. Maciej Kawka – przewodniczący konferencji

sakawka@cyf-kr.edu.pl